

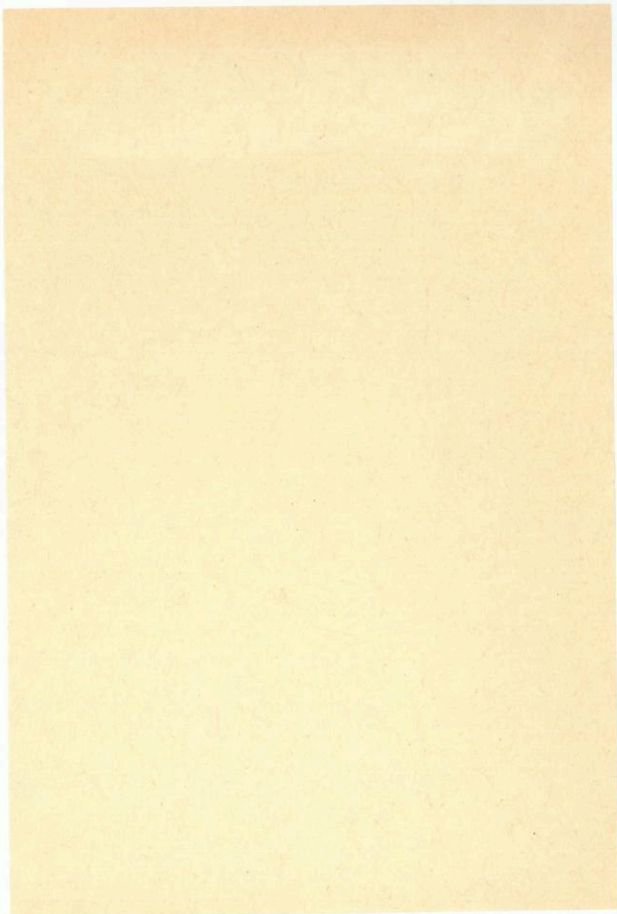
F22
S72

BAHAR SONAM

Dr 2 | 90787
S 72 Sonam B.
Dante d'rs
1904 8000M.

2015
Lovel

АЗƏРБАЙҘАН - РУСИЈА
БАҘАР СОНАМ

F. K  erli adına
Azərbaycan D vlet Uşaq
KİTABXANASI
INV. № 90787

Az2
S72

BAHAR SONAM

QANLI DƏRƏ

/ POVEST /

*(Azərbaycanlıların soyqırımına – Qarabağ müharibəsinə
həsr olunmuş sənədli-bədii materiallar silsiləsindən)*

Bakı – Qanun – 2004

Az2

Rəyçi: Əlibala Hacızadə

Redaktor: Bahar SONAM

Rəssam: Bahar SONAM

Qanlı dərə. Bahar Sonam. Bakı – Qanun – 2004, 44 s.

«Qanlı dərə» Bahar Sonamın Azərbaycanın Qarabağ faciələrinə həsr etdiyi silsilə kitablarının ikinci buraxılışıdır.

Müəllifin qələmə aldığı tarixi xronikada, düşmənin dözülməz işgəncələrinə məruz qalan təkcə iki gəncin acınacaqlı taleyindən deyil, eyni zamanda Azərbaycan xalqının təcavüzkar Ermənistan tərəfindən zor gücü ilə işğal olunmuş, viran edilib yandırılmış Xocalı dəhşətlərindən bəhs edilir.

0503020907-052

Q-----04-052

AB 022051

Az2

© Qanun 2004

© Bahar Sonam

AZƏRBAYCANIM...

Dərdimin içində dərd olmusan Sən...
Rüzgarın möhnəti necə ağırmış?!
Göz yaşım içində boğulmuşam mən...
Ələmim başıma gecə yağırımış...

Dərdimlə bu dərdi nə edim canım –
Dərdimin dərd yükü Azərbaycanım?!

Könlümün içində ağlaram Sənə
Qoymaram ocağın lap tamam söne.
Zinətim yoxumdur, bil, Səndən önə...
Gələrimi o şirin çağların yenə?

Həsrətin bu dərdin nə edim canım –
Dərdimin dərd yükü Azərbaycanım?!

Zahirim bir dünya aydın şəfəqsə,
Daxilim al qanlı acı kədərdi...
Bu saysız insanlar duyurmu nəşə –
İçimdən-İçimi üzən bu dərdi?

Ömrümün bu dərdin nə edim canım –
Dərdimin dərd yükü Azərbaycanım?!

Haray...

(ön söz)

"**Qanlı dərə**" Bahar Sonamın Azərbaycanın Qarabağ faciələrinə həsr etdiyi silsilə kitablarının ikincisidir.

Müəllifin qələmə aldığı tarixi xronikada, düşmənin dözülməz işgəncələrinə məruz qalan tək-cə iki gəncin acınacaqlı taleyindən deyil, eyni zamanda Azərbaycan xalqının təcavüzkar Ermənistan tərəfindən zor gücü ilə işğal olunmuş, viran edilib yandırılmış Xocalı dəhşətlərindən bəhs edilir.

Xocalının xoşbəxt günlərində firavan, daha qayğısız böyüyüb yetkinləşən Tahir və Şəhla yalnız ilahi hisslərin müəyyən keçidlərində çətinliyin, əzab-əziyyətin nə olduğunu dadmış və bu həqiqi yaşantıların o qədər də, işgəncəli acısını dərk etməmişlər. Çünki bu gəncələr, hələ, taleyin dəhşətli qasırgasına rast olmamışdılar.

Bu qaçırğanı onlar, sahibsizlik, xəyanətkarlıq ucbatından Xocalı viranəliyində gördülər.

Yanıb köz oldular... Kimsə yetmədi haraylarına!..

Əgər "**Titanik**" səhlənkarlığı yalnız bir vilayətə məxsus faciədirsə, "**Qanlı dərə**" dəhşətləri isə yalnız rəyasət qurbanı olan böyük bir xalqın - Azərbaycan xalqının qanlı tarixidir.

Bu yazını oxumaq olmur... Bu yazı bütünlüklə qan içindədir!..

Hərdən... adamı lap qara basır.

Elə sanırsan ki, Azərbaycanın bütün sirli çeşmələri, bulaqları qanlı göz yaşları axıdır... lalələr də qan içindədir... Hətta gəlin duvaqları da...

Bağrına "**20 yanvar**" adlı dəhşətli dağ çəkilən və buna görə daima gözü qanlı yaş tökən viranə qərənfillər tək...

*Əzizim... dərdin alım,
Yanıb - dərdinə qalım*

*Niyə yağı əlində
Viran oldu Xocalım???*

Bahar Sonam dərdin ideal aynasıdır. Bu qeyri-adi, qüdrətli simada heç nə yayına, heç nə dəyişə bilməz! Necə varsan, elə də görünürsən. Və finalda isə səviyyəyə layiq qiymətini alırsan.

Mən, **Bahar Sonamın** qeyri-adi sərkərdə qüdrətinə qibtə edir və ona daha yüksək müvəffəqiyyətlər arzu edioəm.

Əlibala Hacızadə

Kətiyin Ağdam istiqamətli dağ ətəyinin sol qayalıqları arasında nəhəng bir tonqal qalanmışdı. Göylərin ənginliklərinə yayılan bozqarışiq qara tüstü burulğanları ucqarlarda ağaran qızartılı üfüqlərin bəyaz çöhrəsinə sanki alatoran, narın bir örpəy çəkirdi. Bu mənzərəni Azərbaycan aydın görürdü... Tonqalın on-onbeş metirlik dərə çökəkliyində – təxmini diametri əlli-altmış metr genişli olan gölün qalın buz örtüyü də aramsız yağan qardan görünməz olub, sanki boş, sakit bir düzənliyə çevrilmişdi.

İki min, xüsusi təlim görmüş peşəkar əsgər və zabitin-dən ibarət olan 366-cı moto-atıcı rus alayının birləşmələri ilə quruplaşmış erməni silahlı qüvvələri Azərbaycanın Qarabağ bölgəsinin 6 min əhalisindən ibarət olan dilbər guşəsi Xocalını 1992-ci il fevral ayının 25-dən 26-na keçən gecə qəfil hücum nəticəsində yandırıp viran qoyandan sonra, qışın şaxtalı gecəsində dağlara-daşlara, meşəliklərə, düzənliklərə pərakəndə düşən sakinlərindən götürdükləri xeyli əsiri çovğunlu qarda heyvan sürüsü kimi qayalıqlara tərəf haylamışdılar. Sonrakı planları, kim bilə, hara idi, nə idi... Bəlkə də Əsgəran türməsi...

...Sonradan “qanlı dərə”yə qolları arxadan bağlanmış, hündürboylu, möhkəm bədənli bir gənc gətirdilər. Əsirlərdən beş metr kənarda saxladılar. Yüz nəfərdən artıq olan düşmənin həris baxışları ona tuşlandı. Onun isə, sanki bir dünya boyda qatı nifrəti, buğdayı, yaraşlıq çöhrəsini daha da ecazkar edən əfsunlu baxışlarının kəsərində sanki ulduz-ulduz qığılcım saçdı.

Bu an qəfil bir səs – haray eşidildi:
– Tahir!!!

Bu fəryada səksənmiş canavar sürüsünün qan çanağına dönmüş nəzərləri səs eşidilən səmtə boylandılar. Lakin bu acı

nalənin əsirlər tərəfindən tez də boğulduğundan onun kim olduğu məlum olmadı.

– Kim idi bu? – deyə erməni zabiti sakit bir istehza ilə onlardan soruşdu.

Kimsədən səs çıxmadı. Qəzəblənmiş qəsbkar erməni bir daha onları sorğuya tutdu. Yenə eyni cavabı aldı. Belə olan halda zabit Tahirə yaxınlaşdı. Bir addımlığında dayanıb:

– Ha... karateist sportsmen... Taxir bala... Yadındadır... Bizim, Moskvada, Lomonosov adına Dövlət Universitetində birgə təhsil aldığımız o döyüşkən, mübariz illər?! Hər ikimiz yüzlərlə tələbələr kimi Az.MK-nin xətti ilə getmişdik təhsil almağa... Sən tarixə, mən isə coğrafiya ixtisası üzrə fakültəyə qəbul olunmuşduq. Lakin ümumi patoklarda həmişə bir yerdə olaraq tarixi-coğrafi mövzularda geniş müzakirələr keçirir, məntiqi mübahisələr yürüdükdük. Qəribədir, nədənsə, sən həmişə udurdun, çünki köllən tarixi bilik nöqtəyindən saz idi. Mənim coğrafi ərazi ixtisası fakültəsində oxumağıma baxmayaraq, sən məndən daha güclü idin, bu ixtisasda da... – anı duruxaraq – Nə isə... onu da xüsusilə vurğulamağım lap yerinə düşərdi. Sən karate üzrə keçirilən bütün oyunlarda həmişə çalışıb birinciliyi əldə edirdin. Amma, yadındadır... bir dəfə yaman uğursuzluğa düşər oldun. Onda sən... qanı bir, canı bir türk qardaşının Amerika puluna satılıb etdiyi xəyanətin az qala qurbanı olmuşdun. O zaman sən, rinqdə – əsas kuliminasiya nöqtəsində qələbə ərəfəsində ikən kimsə, xüsusi olaraq, tamaşaçı sıxlığının arasından sənə sağ ayağına qarmaq atdı və bu zaman sən də gözlənilməz bir halda daş kimi yerə çırpıldın. Lakin, az ötməmiş, son dərəcə güclü, ayıq-sayıqlığın nəticəsində ayağa duraraq cəld, ildırım çevikliyinlə qarmağın maneəsini qıraraq, son həddə hücumu dəf edib heyrətamiz bir dərəcədə güclü, beynəlxalq qələbəyə nail oldun. Bu sarsıdıcı, dəhşətli qələbə bu gündə sportsmen cəmiyyətlərində, idman komplekslərində, və karate tədrislərində xüsusilə xatırlanmaqdadır... – yenə su-

saraq erməni zabiti iti, qıyğacı nəzərlərini Tahirədən çəkə bilmədi. Tahir isə susurdu... Nə etmək istədiyini, nə fikirləşdiyini sanki bildirməmək üçün yandırıcı, sərt baxışlarını ağır-ağır kənar etdi.

– Niyə dinmirsən Tahir? Bir söz de mənə. – deyə erməni zabiti, o qədərdə qəzəbli olmayan bir etirafla dilləndi. Tahir yenə dinmədi. Sanki heç nə hiss etmədi. Təkcə tarixçi deyil, həm də, sonradan Moskva hərbi Akademiyasında aldığı hərbi təhsili sahəsində də praktiki cəhətdən yetkinləşib püxtələşmiş Tahir Azərbaycan Respublikasının Müdafiyyə Nazirliyinin mayor rütbəli peşəkar kəşfiyətçisi idi. Onun dilini heç əzrayıl da açə bilməzdi. Uzun müddət idi ki, “həmsöhbəti” yalnız ratsiya və məxfi qrup idi...

Həyata, insanlara münasibəti daxilən hədsiz dərəcədə yanıqlı idisə, lakin zahirən isə sanki soyuq bir məzar idi Tahir. Bu onun üçün heç də qəbahət deyildi. Çünki o, peşəsindən irəli gələn tutduğu vəzifəsinin ağır məsuliyyətini hədsiz dərəcədə gözəl dərk edirdi.

Erməni zabiti onun xasiyyətinə az-çox bələd olduğundan bildi ki, onunla asan dil tapə bilməyəcəkdir. Buna görə də o, başqa bir üsul fikirləşmək istərkən, birdən, qara cod saqqallı başqa bir erməni zabiti irəli çıxıb:

– Deməli danışmaq istəmirsən?! – Nu ladna... Tiper pasmotrim...

– Birinci zabit dinmədi, çaşqın-çaşqın, ondan yaşca qat-qat böyük olan cod saqqallıya baxa qaldı...

Cod saqqallı Tahiri alov saçan tonqalın yaxınlığında sal bir qayalığa sarımağı əsgərlərinə əmr etdi. Bir göz qırpımında iş icra edildi. Düyünlü məftillər Tahirin dəmir biləklərini az qala kəsib keçirdi. Lakin, sanki bu, heç vecinə deyildi, elə hey düşüncəli, yaraşlıq baxışlarını uzaqlara – Azərbaycanın mərkəzinə doğru tuşlamışdı. Baxdıqca doya bilmirdi Tahir... Bu qeyri-adi baxışlarda bir sirli siqnal – haray vardı!..

... Cod saqqallı, qara tüstüsü Xocalı viranəliyinə qarışıb göylərə bülənd olan tonqalın məşhər odundan iki nəhəng, odlu kösöv alanda birinci zabit yerindən dik atıldı:

– Sən neynirsən? – deyə onun üstünə cumdu. O isə hey-rət-hey-rət:

– Eto çto? Ha???

Susdu, dinmədi zabit... Öz dindaş qardaşlarının gözü qarşısında etdiyi qəfil səhfi dərhal anladı. Lakin artıq gec idi. Ox yaydan çıxmışdı.

– Saninlə potom!.. – deyə cod saqqallı ona bozarıb, sonra üzünü əsirlərə tutdu:

– Cavab verin!!! Taxiri saslayan kto tam?.. – Heç kəsdən yenə də cıncır belə çıxmadı. Səssizliyi pozan, bircə, çırthaçırtla yanan tonqalın pıçılısı və gecənin bəyaz alatoranlığında uğuldayan çovğunun vahiməli səsi idi.

Cod saqqallı görəndə ki, “dəmir dinmir” onda əlinə götürdüyü odlu kösövləri Tahirin tunc sinəsinə doğru apardı. Və onları qəddarcasına onun köksünə basmaq istərkən, birdən, eyni səsin daha bir tükürpədicə fəryadını eşitdi və vahiməsinin kəsərindən səksənən kimi oldu. Cəld geri çevrilərək səs eşidilən səmtə boylandı. Bu zaman o, əsirlərin bağrında çapalayan Şəhlanı gördükdə hey-rətdən yerində donub qaldı. Özünə gəlməmiş qızın əsirlərin dəmir caynaqlarından qopub Tahirə sarı qanadlandığını gördü. İnana bilmədi buna...

Bu zaman Tahiri sanki ildırım vurdu. Təsadüf etdiyi mənzərə qarşısında lal bir daşa döndü. Və “daş” beyninin yad-daş aynasından əfsunlu, qəzəbli baxışları önünə qeyri-adi bir ömür süzüldü...

... Tahir təbiətən ağır, ciddi, sərt xasiyyətli bir oğlandı. Zahirən isə boylu-buxunlu, buğdayı çöhrəli, yaraşlıq bu gənc eyni zamanda, yağlı məqam düşəndə gözəl xanım kefkəmi idi. Əyləndiyi qadınların hesabını salıb itirmişdi kef burulğanlarında... Tahir... Onun zahiri gözəlliyi ilə əvəz edilməz, yenilməz

daxili gözəlliyi – hədsiz dərəcədə xalqını, doğma Azərbaycanı sevməsi və onlardan ötrü ən çətin peşənin ağır məsuliyyətini etirazsız-filansız çiyinləri üzərinə götürməsi onun nadir, əsil mərd kişi yetkinliyini açıqlayan ən yüksək mənəvi keyfiyyətləri idi. Tahirin əsil kişi xarakterində çatışmayan yalnız bir cəhət vardı: Qadınlarla yeri düşəndə əylənməyi yaman sevirdi...

... Tahirin 25 yaşlı gənc ömründə bir gün qeyri-adi, hey-rətətamiz bir möcüzə oldu...

Ad günü idi. Bütün dostları onun yüksək səviyyədə qurulmuş ziyafətinə toplaşmışdılar. Xocalının dilbər qoynunda yerləşən məclisdə insanlar deyir, gülür, dostları arı topası kimi onu əhatəyə alaraq ad günü münasibətilə toslar deyib onu dö-nə-dönə təbrik edirdilər. Qədəhlərin çılğın-çılğın cingildədiyi bir zamanda məclisin mərkəzi şah kürsüsünə – Tahirin “komandası”na güclü bir şəfəq çiləndi: Oxuduğu məktəbin direktoru Fərhad müəllim 14 yaşlı qızı Şəhla ilə Tahirin ad gününə gəlmişdi.

Uzun hörüklərinə ağ lent bağlamış ağ donlu bu qızcığaz sanki bir zərif yaz kəpənəyinə bənzəyirdi. Elə bil nağıllardan uçub gəlmişdi. Bu zaman Tahir heç özü də bilmədi ki, əlindəki şərab dolu qədəhi necə saldı yerə...

Büllur qədəhin yerə düşüb ətrafa səpələnən çilikləri Şəhlanın qədəmlərinə sıçrayaraq būs-bütün ziyafətə ulduz-ulduz şəfəq saçdı. Tahiri öz kefli dünyasından amansızcasına sil-kələyib oyadan Şəhla həmin andan onun būs-bütün rahatlığını, firavanlığını “viran” qoydu...

Təbrik anında Fərhad müəllim incə bir səmimiyyətlə üzünü Tahirə tutaraq:

– Oğlum, Tahir... – dedi – Səni ad günün münasibəti ilə hədsiz bir səmimiyyətlə təbrik edirəm! Və Sənə uzun ömür, can sağlığı arzu edib, bu, qırmaq kimi sportsmen ömründə say-sız-hesabsız müvəffəqiyyətlər diləyirəm. Qoy sənə Tanrı yar olsun, mənim oğlum!..

Tahir Fərhad müəllimin səmimiyyətlə ona doğru uzanan əlini xəfif bir təbəssüm işığında çaşqın-çaşqın əlləri içərisinə alıb sıxdı. Sonra isə şux qamətini azca əyərək öpüb gözlərinə çəkdi. Başını ağır bir hərəkətlə qaldırmaq istədikdə birdən onun çaşqın nəzərləri Fərhad müəllimin böyrünə qısılan Şəhlanın ecazkar baxışlı ilə qarşılaşdı. Ani olaraq sanki zaman öz vurğusundan dayandı, bu an... Şəhla hürkmüş baxışlarını ondan öz kənar etdi... Çoxları o qədər də hiss etmədi bu qeyri-adi roman başlanğıcını...

Tahir qamətini düzəldib nə etmək lazım olduğunu ilk anda bilə-bilmədi, lakin, digər təbriklərin şəfəqində imkan tapıb nisbətən özünü ələ aldı. Az ötməmiş, atası Şakir müəllim və anası Xalidə xanım onlara yaxınlaşdı. (Şakir müəllim sovkoz direktoru, Xalidə xanım isə həkim işləyirdi.) Xalidə xanım necə bir təklif ilə:

– Fərhad müəllim, – dedi – niyə yeganə ciyərlərimlə şeytan qızını tanış etmirsən? – şirin bir təbəssümlə gülümsündü.

– Oyy, tamam fikrimdən çıxmışdı. – deyərək, Fərhad müəllim qımışdı. Alt-üst qızıl dişlərinin şəfəqi üzünə sanki bir lünya nur çilədi...

– Hə, Şəhla bala, Tahir mənim tələbəm olub. Əlaçı, zirkənlik sportsmen idi. Buyur, tanış ol! – qızının sərt xarakterinə bənzərlik olduğundan Fərhad müəllim nisbətən ciddi görkəm aldı.

Saysız, heyrətamiz nəzərlərin gur içində Şəhla əvvəlki qamətində, mat baxışlarını ani olaraq ətraf simalarda gəzdirdi. Sonra isə Tahirə tuşlayıb zərif bir kinayə ilə gülümsündü.

– Yox, pa! – dedi – Mən hərbiçilərlə tanışlığı qətiyyənlə qoruyaram! – ani duruxaraq – Bir də ki, mən “dövət olunmamış qonağam...”

Bu etiraf hamını çaşqın bir heyrətə gətirdi. Ani vəziyyətdən sonra isə, şaqqanaq çəkib gülüşməyə başladılar.

Şəhlanın söz zərbəsi Tahiri şahmar ilan kimi çaldı... Özünü itirməmək üçün alt dodağını daxili bir qəzəblə dişləri arasında sıxdıqca sıxdı...

Fərhad müəllimin ürəyinə damdığı əyan oldu. O yarızarafat bir ciddiyətlə:

– Hı... bu nə sözdü qızım, hərbiçilər axı, sərhədlərimizi, – torpaqlarımızı, Vətənimizi qoruyurlar...

Şəhlanın sözləri Şakir müəllimin ürəyini yerindən tel-tel oynatdığından o, böyük bir ruh yüksəkliyi ilə, şaqraq gülüşlər altında şeytan qızığı qucaqlayıb bağına sıxdı:

– Mənim şirin balam! – dedi – Qorxma, mənim hərbiçi oğlundan. O, güclü, dəyanətli oğlandır!..

Şəhla susaraq, dinmədi. Şakir müəllimin köksündə sinəsinə çökən başını qaldıraraq Tahirə boylandı. Ani olaraq onların əfsunlu baxışları qovuşub bir-birini – sirrindən baş açma bilmədikləri daxili, sirli bir atəşə qaladı. Belə qarşılaşmada fürsəti əldən verməyən Tahir çox ustalıqla – kimsənin nəzərinə çapmadan, alt dodağını sıxaraq, Şəhlaya kinayəqarışıq təbəssüm işığında qəzəblə bir göz vurdu. Bu zaman şeytan qızığı sanki ilan çaldı. Şakir müəllimin bağından qopub özünü atası Fərhad müəllimin köksünə çırpdı...

O gündən... artıq xeyli müddət keçmişdi... Aprelin 15-i – ad günündən üç gün sonra Tahir yenə Moskvaya qayıtmışdı. Hərb Akademiyasının 2-ci kurs məzunu idi. Xocalıda olduğu günlərdə Şəhlanı görməkdən ötrü çox çalışmışsa da lakin buna o, nail ola bilməmişdi. Vaxt tamam olanda isə, məcburi olaraq yola düşmüşdü. Lakin aydın dərk etmişdi ki, ürəyini Xocalının əfsunlu dilbərində qoyub gəlmişdi.

Tahir Moskvaya getdiyi iki ay olmamış dərhal geri qayıdaraq, evlərində bəhanə etmişdi ki, pis yuxu görübdü... Lakin bu dəfə isə beş gün qalmasına baxmayaraq, onun rahatlığını ələndən alan o şeytan qızığı yenə görə bilməmişdi. Korpeşiman geri dönümüş və onu unutmamağa çalışmışdı.

Tahir Vətənə bir də yaz sesiyasından sonra döndü. Evlərində eyni təmtəraqlı məclis quruldu. Yaxın qohum-əqrəbə, dost-tanış dəstə-dəstə Şakir müəllimin cəh-cəlal sarayına axışdı. Qoyunlar kəsildi... kababın tüstüsü bütün Xocalını bürüdü...

Tahir dostları ilə xeyli yeyib-içdikdən sonra, atasının ona ad günündə bağışladığı qara mercedes maşınına minərək yoldaşları ilə birgə şəhərə gəzməyə çıxdılar. Axşam yağan yağışdan asfaltın qıraqlarındakı su gölməçələri hələ də qurumamışdı. Aprel ayının zərrin gün şəfəqli havasında saf bir qoxu hiss olunurdu...

Şəhərin mərkəzi hissəsində yerləşən beş nömrəli orta məktəbin yanından ötmək fikri ilə Tahir qarşı xiyabanı keçib sola buruldu. Orta təhsil aldığı doğma məktəb ilk bahar çiçəklərinə bələnmiş baxçanın içində sirli, ecazkar bir aləmə qərq olmuşdu. Saysız tələbə axını sanki tər ləçəklər üzərində oynayan zərif ağ kəpənəklərə bənzəyirdilər. Tahir bu bəyaz, incə məxluqlar içində bir od, bir atəş axtardı... qəfil itirdiyi ürəyinin qeyri-adi vurğusunu, körpə anasını gəzən kimi axtardı... aradı... Lakin, tapa bilmədi. Əsəbdən bir papiros alışdırdı. Və asta-asta sürdüyü maşının sükanı arxasında onu dərddli-dərddli sümürməyə başladı. Belə də çox dözmədi. Qəzəbli bir halda maşının hərəkətini daha sürətli etdi. Mercedes ildırım kimi yolu şütüyərək birdən qəfil olaraq dayaz bir su gölməçəsinə düşüb yenidən göürüldü. Lakin az ötməmiş, arxadan, onun qara rəngli şüşəsinə zərblə dəyən daşdan o qeyri-ixtiyari dayanmağa məcbur oldu. Və Tahir içəridəki vəziyyətdən nə isə hiss edib maşından yerə düşdü. Samir, Əşrəf və Hüseyin də solonu tərkdildilər. Maşının arxa şüşəsi zərblə dəyən daşdan parçalanmışdısa da lakin çilikləri qopmamışdı...

Tahir maşından düşərək, dışindəki papirosu qəzəblə kənara tullayıb sərt baxışlarını ötdüyü yola boylandırırdı. Və bu zaman 20-30 metrlikdə, məktəbin baxçasının qurtaracağında 3 nəfər məktəbli qızın acıqlı-acıqlı ona baxdığını gördü. Cəld

maşına minib arxaya verməyə başladı. Qızlara çatanda saxlayıb sakitcə yerə düşdü. Hirsini güclə boğub arxaya burulanda... Gözlərinə inana bilmədi... Tahir...

Şəhlası üz-gözü, ağ önlüyü palçıq sıçrantısına qərq olmuş halda qəzəbli, hikkəli baxışlarla ona baxırdı. Tahir hər şeyi indi anladı. Bu zaman dəli bir gülmək tutdu onu. Və sonra nə düşündü, tez də özünü ələ alıb sirli, odlu baxışlarını şeytan qızdan çəkməyərək sakit, təmkinli, daxili bir qəzəblə soruşdu:

– Hə... deyin görüm, uşaqlar, daşı kim idi atan?

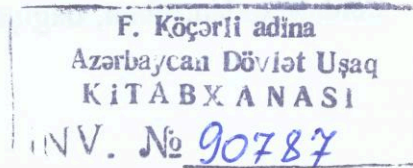
Kimsədən səs çıxmadı...

– Eşitmirsiniz??? – Tahirin təkrar, lakin açıq qəzəbli səsi qızların üçünü də yaman səksəndirdi. Və elə bu an da qəfil olaraq Şəhla:

– Mən!.. – deyə, şəstlə qarşıya çıxdı. Bu zaman Tahir heyrətdən donub qaldı yerində... Dinmək üçün söz belə tapa bilmədi. Lakin az keçmiş, adətən, yenə xəfifcə gülüşsünüb bir xeyli susdu. Sonra isə ağır addımlarla maşının ruluna doğru getdi. Qarşı hissəsindəki kiçik, zərli qutudan bir papiros çıxartdı. Alışdırıb dışinə qoydu. Və yenidən eyni yerə qayıdıb Şəhlanın düz qəşərində dayandı. Ağır-ağır sümürdüyü papirosun bəyaz dumanlığından odlu ehtirashı, "sərxoş" baxışlarını onun əfsunlu, ecaskar, qəzəbli gözlərinə sancdı. İtib-batmaq istədi bu qəzəb dəryasının dərinliyində Tahir... Sonra isə, sirli bir mənə ilə onu təpədən-dırnağadək sümürməyə başladı. Bir addım geri çəkilən şeytan qızın qabarıq sinəsi altından sanki ürəyi az qala qopub çıxırdı. Bu çırpıntının odlu nəfəsini Tahir hədsiz bir acgözlüklə atəşli canına çəkməkdən doya bilmirdi. Yanıb kül olmaq istəyirdi, bu qeyri-adi qızın odlu nəfəsinin yanarında...

– Demək... sən imişsən?.. – deyə, sanki, hədsiz tənqənəfəsliydən ürək dolusu nəfəs alan Tahir pıçılıqarışıq soruşdu.

Şəhla dinmədi... Tahirin odlu baxışlarının yandırıcı atəşinə dözə bilməyib qəzəbli nəzələrini iti bir surətdə kənar etdi...

– Neçə də oxuyursuz? – Tahir onları qeyri-ixtiyari suala tutdu. Şəhla yenə dinmədi. Qızlardan kimsə:

– Doqquzuncu sinifdə... – dedi.

– Doqquzda... – deyə, Tahir öz-özünə danışmış kimi yenidən şeytan qızı suala tutdu.

– Doqquzu... doqquza vuranda neçə edir? – Yenə qızlardan kimsə dindi:

– Səksən bir!..

Tahir məftun-məftun Şəhlaya diqqət edərək:

– Hə... şeytan qız... yoldaşların səndən yaman zirəkdi. – ani sükutdan sonra hiyləgərcəsinə: – Yaxşı, – dedi – onda, de görüm iki bir rəqəməmiz neçə edir?.. – O, sirli baxışlarını qızın qəzəb dolu ecəzkar gözlərinə dikdi. Sonra isə bir addım da irəli gəlib ona daha sıx yaxınlaşdı. Lakin Şəhla isə yenə cəld geri çəkilərək ürkək-ürkək:

– Sizin öz günahınızın nəticəsidir... – deyə, başı üzərini cəllad kimi kəsdirən Tahiri anlatmağa çalışdı. Tahir ani tərəddüddən sonra:

– Doğrudan ? – o, mənalı-mənalı gülümsündü...

– Görün... mənim üstüm nə gündədir?! – Şəhla özünün haqlı olduğunu daha qabarıq şəkildə sübut etməyə cəhd etdi. Tahir çəkdiyi papirosa dərin bir qullab vurub kənara tulladı. Sonra isə hər iki əlini layka kurtakısının ciblərinə salaraq, ani tərəddüdə qapılan bu dəliqanlı oğlan yüngülcə köks ötürüb sirli, odlu baxışlarını Şəhlanın əfsunlu gözlərinə sancdı:

– Gəl, hər şeyi yenidən başlayaq?! – dedi – Tanış olaq?! – əlini sakitcə Şəhlaya uzatdı.

Tahirin bu gözlənilməz "başlanğıcı" qarşısında özünü itirən qız yerində donub qaldı. Çıxış gözdü, lakin tapa bilmədi. Tahir isə odlu bir həyəcan içində, hədsiz bir səbirsizliklə ondan cavab gözyləyirdi. Bu zaman Şəhla gözlənilməz, qəfil bir sıçrayışla üzünü çevirib ondan kənar olmaq istədikdə, birdən, Tahir cəld, arxadan, onun, dağ şölaləsinə bənzər gur saçlarından ya-

pışdı. Və hədsiz bir qəzəblə dişlərini bir-birinə sıxaraq onu özünə tərəf çəkdi:

– Bəsdir, – dedi – mənimlə zarafat etdin!..

Tahirin "dəli caynağında" çırpınan Şəhla:

– Siz dəlisiz, nəsiz, axı, məndən nə istəyirsiniz? – Tahirin amansız, lal baxışları önündə: – Mən istəmirəm, sizinlə tanış olmaq?!

Bağrını yandıran sərt bir qəzəblə Tahir:

– Niyə??? – deyə, onu amansız bir suala tutdu.

– Çünki, siz, çox qızlarla gəzirsiniz!..

Bu an Tahir heç bilmədi bu haqlı qızçıqaza nə cavab versin...

– Buraxın məni!.. – Şəhlanın çığırtısı Tahiri daha da qəzələndirdi. Sanki əl çəkmək fikrini tamamilə unutdu. Bu zaman Şəhla dəli bir qəzəblə əlini necə çəkdisə, Tahirin – boynuna saldığı qalın, qızıl zəncir qırılıb onların ayaqları altına düşdü... Tərs, dəliqanlı Tahir ani susaraq, sonra isə ağır bir təmkinlə, amiranə:

– Götür onu yerdən! – deyə, üzünü ona bozartdı.

Şəhla iztehzalı təbəssümü ilə yenə qızın sözünü rədd etdi. Lakin Tahirin təkrar qəzəbli səsi onun sərt müqavimətini qırmış oldu. Qorxmuş Şəhla qalın saçları Tahirin əlində torpağa əyildi. Yerdən qızıl zənciri götürüb ehməlcə ona uzatdı...

Tahir onun hörüklərini astaca buraxıb zənciri götürdü. Ani sükut içində ona diqqət edib, sonra qəfil, sərt bir hərəkətlə zənciri Şəhlanın boynuna doladı. "Dəmir" qolları arasına aldığı bu dəliqanlı qızın çırpınmasına məhəl qoymayıb onu odlu nəfəsinin yanarına çəkdi:

– Unutma Tahiri! – dedi və onun, bir daha arxadan saçından tutdu. Bərk-bərk sıxaraq qəzəbqarıışıq odlu bir həyəcan içində titrək dodaqlarını köksündə çırpınan bu şeytan qızın körpə dodaqlarına yaxınlaşdırdı. Lakin... nədənsə, tərəddüd etdi. Ani daş sükut içində Şəhlanın yandırıcı nəfəsində donaraq,

daha güclü – qeyri-adi bir risk etməkdən yan keçdi. Və sakit bir hərəkətlə, astaca, qızın hörüklərini buraxıb üzünü kənara çevirdi. Sonra isə ağır addımlarla maşına yaxınlaşıb sükana oturdu. Bayaqdan, bu qeyri-adi, dəli sevda mənzərsini mat-mat seyr edən yoldaşları da sakitcə gəlib öz yerlərini tutdular. Tahir tərəddüd etmədən, iti bir sürətlə maşını sürüb gözəndən itdi...

O gündən etibarən... Şəhla "dəli" bir ömür yaşamağa başladı. Qeyri-ixtiyari...

Lakin, aradan xeyli vaxt ötməsinə baxmayaraq, Tahirdən xəbər-ətər yox idi... Günlər aylara, aylar illərə qovuşurdu!..

Şəhla orta məktəbi bitirməyə beş ay qalmış nişanlandı. Atasının istəyi, məsləhti qarşısında susaraq dinmədi. Çünki, onun nə isə inkar etməsi üçün hələ ki, heç bir xəbər – soruq yox idi. Heç nə başa düşə bilmirdi... Şəhla!..

Artıq xeyli ötmüşdü... Respublika daxilində baş verən müxtəlif faciələr, erməni xofu imkan vermirdi ki, Fərhad müəllim qardaşı oğluna nişanladığı yeganə qızı – Şəhlanın rahat – xoşbəxt toy gününə qəti razılığını verə bilsin. Xeyir iş elə hey uzanırdı. Nəhayət... heç kimin gözləmədiyi bir gün gəlib yetdi: – 1992-ci ilin 25-dən 26 -na keçən gecə...

... Tahirin xoşbəxt, əvəzsiz, qeyri-adi vüsal dadlı ömrü qəfil dondu, heyrətə baxışlarının dumanlıqlarında ona doğru qanadlanan Şəhlasının viranə varlığında...

Divanə saçlı şeytan qız Tahirə qovuşarkən cod saqqallı amansız sipər çəkdi onların qeyri-adi vüsalına... Üç-dörd addım qalmış erməni qəsbkarı biləyinin sərt hərəkətilə Şəhlanın qarşısını kəsib imkan vermədi. Bu an Tahiri yalnız bircə həqiqət heyrətə gətirdi. Şəhla dəlicəsinə ona qovuşmağa can atırdı... Əvvəl heç nə anlaya bilmədi, elə düşündü ki, bu şeytan qız da- ra düşdüynə görə, sadəcə olaraq kömək umur ondan. Lakin...

Bu odlu, yanar ehtiraslı anların çırpıntısında, birdən, yaraqlı düşmənlərin içərisindən kimsə:

– Ara – dedi – heç bilirsiniz, bu qarabağ kəkliyi necə rəqs edir?! Aləm!

Kabusun məkrli etirafı hamını diksindirən kimi oldu. Lakin bu qeyri-adi səda Tahirə isə qəfil zərbədən də betər dəydi. Kəşfiyyatçı oğlan düşmənin nə demək istədiyini gözəl anladı. Bu dəhşəti görməmək üçün kar, kor olmaq dilədi Tanrıdan... Tahir ...

– Doğrudan? Bas bela de... – Bütün erməni yaraqlıları həris baxışlarını Şəhlaya dikdilər. Cod saqqal isə qızın biləyindən tutub fırladaraq:

– Rəqs et!!! Qarabağ kəkliyi!.. – deyə harın-harın hirişməyə başladı.

Bu an Tahirin bağından qopan qəfil haray sanki bütün Azərbaycanın varlığını atəşlərə qaladı...

– Yox!!!

Şəhla bu doğma fəryada qəfil boylanaraq bağı içində qan ağladı. Cod saqqallının inadkarlığı qarşısında, dişlərini qı-cayıb:

– Kəs səsini, xəyanətkar qonşu!.. – dedi. Şeytan qızın bu qeyri-adi cəsarətinə heyran kəsildi Tahir...

Cod saqqal:

– Hı... hı... – harın-harın hirişərək: – Ara bu qızcığaz na deyir? Xəyanətkar!!! Bu yazzıq bilmir ki, xəyanətkar onu bizə peşkaş edən öz hökumətidir. Ha... ha... ha... – birdən qəfil bir çevrilişlə: – Rəqs et!!! – deyə onu bir daha, təkrarən qarın çovğununa fırlatdı.

Şəhla müqavimətini saxlaya bilməyib yerə çırpıldı. Və tez də, amansız soyuğun şaxtasında əzabla ayağa qalxaraq:

– Xeyir!!! – dedi – Mən oynamayacağam!..

Lakin, erməni cəlladı ondan əl çəkmədi. Hay-həşir salan əsirlərin kopasına dəli bir bağırçı ilə avtomatdan bir cərgə odlu

ş açdı. Tut kimi yerə tökülən insanlar qızıl qanlarına boyana-
bəyaz qarı al qərənfil naxışlarına qərç etdilər. Bu dəhşət
şısında özünü itirən Şəhla çovğunlu qarın bağrında yaxıla-
ra heç bilmədi necə etsin... Yenə Tahirə doğru can atdı. Kəş-
fiyyatçının huşunu itirmiş kimi başı arxaya axdı. Lakin Şəhla-
fəryadı onu silkələyib yerindən qəfil oyatmış oldu... Ona
ğru can atan, divanəsi olduğu dilbərini görcək var-gücü ilə
pınaraq bağırdı:

– Arkadi!!!

Bu zaman Arkadini sanki ilan çaldı... Yerindən dik atılıb
hərə doğru getdi. Yaxınlaşıb diqqətlə ona baxaraq:

– Bəs, bayaqdan niyə susurdun?... – ondan soruşdu.

– Axı, biz düz 6 il Moskvada bir yerdə yaşayıb təhsil al-
mışıq. Hətta Azərbaycanın da eyni vətəndaşlarıyıq!..

Tahir diqqətlə onu süzüb, dişləri kilidlənmiş halda yal-
bircə kəlməni etiraf etdi:

– Qızı qoru!...

Arkadi susdu, ona dikilən erməni qardaşlarının həris nə-
lərində nə edəcəyini bilmədi. Astaca köks ötürüb ehmalca
d saqqala təfər istiqamət aldı. Yaxınlaşıb tərəddüdlə:

Harii, – dedi – bəlkə burada heç nə lazım deyil. Sakitcə
kərana yan alağ?!

Kabus, quduz köpək kimi dişlərini qıcıyıb:

– Arkadi!.. sənin dilini bağızından çıxarmaq... mənə
rc olsun! Səninlə gestapoda haqq-hesab çürüdəcəyəm!..

Arkadi susaraq daha dinmədi. Sirlə baxışlarını Tahirə
ylandırırdı. Kəşfiyyatçı əsirin isə ona tuşlanan qəzəbli nəzər-
ində sanki bir dünya boyda əmir göstərişi vardı. Arkadi odla-
arasında qalmışdı...

Alatoran gecənin bağrından qopan qəfil çovğun hamını
şdıran kimi oldu. Bu "qiyamətə" baxmayaraq Cod saqqal
hşi sitəmindən əl çəkmək istəmirdi. Məcburi olaraq, Şəhlanı
qs etdirməyə çalışırdı. Kəskin soyuğun, tufanın əcdaha ağ-

zında Tahirin, sağ qalan 50-60-a yaxın əsirlərin gözü qarşısında
Şəhlanın saçlarından tutub vəhşi kimi sürütdəyir və oynamasını
qəddarcasına tələb edirdi. Şəhla uşaq çığır-bağırtısı ilə imdad
diləyirdi. Yalnız və yalnız Tahirdən...

Şeytan qızın qarlı çovğunun uğultusuna qarışan qanlı
harayları burulğanlarında Tahir: – "Yox!!!" – fəryadı ilə var-
gücünü toplayıb dartınaraq sarınmış məftilləri qırmağa çalışır,
lakin, heç nəyə nail ola bilmirdi.

Bu zaman, birdən, cod saqqal Hari Tahirə sarı qəfil boy-
lanıb, fikrindən nə isə keçirdi. Və sonra Şəhlanın hörüklərini
buraxıb ona doğru addımladı. Gəlib düz qarşısında dayanaraq
bir xeyli onu diqqətlə süzməyə başladı. Sonra isə qançanağına
dönən boz-xırda gözlərini ondan çəkməyərək avtomatını çiy-
nindən astaca aşırıb lüləsini onun çənəsinə dayadı. Bu an
Şəhlanın: – Yox!!! – deyə eşidilən tükürpədicə harayı onu ya-
man səksəndirdi. Qəfil geri boylandı. Sanki, törətdiyi qanlı ci-
nəyətlərdən dəli oldu Hari... Gah Şəhlaya, gah da Tahirə çaş-
qın-çaşqın baxaraq nə sitəm edəcəyini təyin edə bilmədi. Və az
ötməmiş, birdən, sanki "ağlı" başına gəldi. Eybəcər, kobud si-
fətini Şəhlaya tutub:

– Çox istəyirsən onu? – deyə hikkə ilə soruşdu.

Qız dinmədi. Tahir isə... Əyər, zərrə möcüzə ilə məftil-
ləri qıra bilsəydi, həmin anda da zalimin canını alardı, bir göz
qırpımında...

Cod saqqalın iti, qanlı caynaqları avtomatın dəstəyinə
sarıldığıda Şəhla hədsiz bir yorğunluq, əzab içində səntirə-sən-
tirəyə:

– Dayanın!!! – deyə var-gücü ilə bağırdı.

Səsə Cod saqqal geri çevrildi. Bu zaman Şəhla amansız
çovğun içində, üz-gözü, saçları qırov bağlamış halda hey uzun-
uzadı Tahirə baxmağa başladı. Dəli bir vüsəl keçdi bağıraqan
ürəyinin yarasından... Sanki, bu ilahi duyğunun hədsiz yanarını
hiss edən Tahirin Şəhla həsrətli dəli könlü için-için qan ağla-

dı... Və bu qanlı göz yaşları burulğanında qəfil səksənərək Şəhlaya mat-mat baxmağa başladı. Nə isə ürəyinə dammışdı...

– Raziyam!!!

– Yoxx !!! – Şəhlanın məcburi etirafına qarşı dəli bir üsyan etdi Tahir... – Yox, Şəhla, yalvarıram sənə... qurbanın olum!.. Belə şey etmə! Məni belə vəhşicəsinə öldürməylərinə qıyma... Alçalma namərdin qarşısında... Mənim belə ölmümə qıyma! Qıyma, Şəhla... – və birdən dəli kimi bağıraraq hədsiz bir qəzəblə üzünü göylərə tutub gözlərini bərk-bərk qapadı: – Anacan!!! Bu gün üçün mü dünyaya gətirdin məni!.. – anı susaraq yenə üzünü göylərdən çəkmədən: – Allah!!! – dedi – Məni kor, kar et!.. Qoy... daha heç nə görməyim...

Dəhşət!!! Tahir özü yox... Yanar bağrından qəlpə-qəlpə qopub ürək dağlayan sözləri acı qəhər içində boğula-boğula, kəsilə-kəsilə hıçqırır, ağlayırdı...

Araya daş sükut hakim oldu... Və bu ağırlı, ani anların ömrünü cod saqqalın yenidən bağirtisi pozdu:

– Başla!..

Şəhlanı sanki şaxta vurmuşdu. Yerindən tərpənmədi. Lakin Harinin Tahirinə qarşı qanlı cəhdi qarşısında təkrarən haray çəkdi:

– Dayanın!.. Rəqs edirəm! – deyə heysiz bir pıçıltı ilə dilləndi.

Tahir dinmədi. Elə bil, Tanrı diləyini qəbul etmişdi – "kar, kor" olmuşdu... Ağır-ağır nəfəs alaraq, qəsbkar düşməne qarşı hədsiz nifrəti bütün varlığını yandıra-yandıra qarlı çovğunun yandırıcı nəfəsində, ilahi sevgisi yolunda körpə dilbərinin düçar olduğu zalimin sitəminə baxa-baxa qalmışdı. Alatoran gecənin tonqal işığı "Qanlı dərə"nin vahiməsini getdikcə sürətləndirirdi...

– Ha... na gözəl, na gözəl... – deyə Hari sanki xəzinə tapmış kimi sevinməyə başladı. Və bu iyrenc sevincin təlatümlü qan işığında:

– Mitya, – deyə, yaraqlılardan kimi isə səslədi. – Səndə bir kaset olsun gərək, ispanski... Bir bax gör!.. Orada – Xocalıda talan etdiyimiz saraydan götürmüşdük... Yadındadır... Ağadadaş və Qadirlərin kasetləri ilə bir yerdə götürdüyümüz...

Mitya "iç-içalatımı" axtarmağa başladı.

– Yoxdu, şef! – dedi.

– Bir da yoxla!

Yaraqlı erməni təkrar axtarışa başladı. Və birdən:

– Tapdım!.. – deyə üstü qan ləkəli kaseti göyə qaldıraq cod saqqallıya köstərdi.

Hari iztehzalı baxışlarla gülümsünüb, yaraqlıları işarə ilə yanına çağırırdı və onlara əmr etdi ki, dərənin çökəkliyində olan gölün qarını təmizləsinlər. Bir göz qırpımında buzun üstü xeyli açıldı. Hamı tonqal ətrafına çəkildikdə, Hari özü ilə gəzdirdiyi diktafonun düyməsini basdı:

Ağır bir musiqi kabusun qoynundan dalğa-dalğa axaraq göz yaşları buza dönmüş mirvari gölün bağrına ələm dolu bir sığal çəkməyə başladı. Bu nəhayətsiz kədərli dər-din harayında yenə də Harinin bağirtisi eşidildi:

– Rəqs et!!!

Lakin Şəhla isə Tahirin təkrar-təkrar eşidilən: – **Yox!!! Yox!!!** – qəzəbli fəryadında sanki daşa dönmüşdü. Bu zaman qaranlığın bağrına qəfil açılan odlu atəşin vahiməsində Şəhla dik atılaraq səntirədi və müqavimətini saxlaya bilməyərək dərəyə doğru yuvarlandı. Mirvari gölün bağrına çırpılanda küt bir ağrı hiss etdi şirin canında. Şəhlanın düşdüyü bu dəhşətli əzabdan Tahirin vəziyyəti dil ilə ifadə edilməz oldu...

... Musiqi qeyri-adi bir qüvvə idi Şəhla üçün –ülvi, müqəddəs, sirli sevgisi – Tahir idi onun üçün... Gizli, dəli bir körpə həsrəti ilə gözlədiyi Tahiri!.. Bax... belə bir Tanrı istəyi qaldırdı yerdən Şəhlanı... Sanki bir şahin kimi, sınımış qanadlarını gərüb, iti bir sürətlə çevrilərək, qəzəbli, nəha-

yətsiz dünya boyda nifrətli baxışlarını düşmən sürüsünə dikdi Şəhla... Sonra isə bağı qan içində, məsum bir körpə kimi həsrət-həsrət Tahirə boylandı... Və onun intiqamdan od püskürən ehtirash baxışları altında ələm dağlı ispan musiqisinin qoynuna atıldı...

Şəhla oynayır... Dağ şələləsinə bənzər qırov bağlamış uzun hörükləri çırpına-çırpına sanki hönkürtü çalırdı. İlan kimi qıvrılıb açılan zərif vücudu qarlı çovğun ilə döyüşərək nəyin bahasına olursa-olsun qələbəyə çatmağa can atırdı. Lakin az ötməmiş heydən düşərək Mirvari gölün qanlı göz yaşlarının buz bağına çökdü. Bu zaman ətrafına odlu kösöv "yağışı" yağmağa başladı. Heysiz-heysiz başanı güclə qaldırıb ətrafa ötəri bir nəzər yetirdi. Lakin az sonra, taqətsiz halda yenə eyni hərəkəti aldı. Zalimin qəsdı isə onu bir daha ayağa qalxmağa məcbur etdi. Tahiri atəşlərdən qorumaq naminə Şəhla var gücünü toplayıb rəqsini davam etməyə başladı. Ətrafına "yağan" odlu kösövlərin istisindən artıq Mirvari gölü getdikcə şüşə kimi olurdu. Şəhla səntiriyərək çətinlik çəkirdi rəqs etməyə. Xeyli ötməmiş o, birdən üzü üstə buza dəydi. Və ani tərəddüddən sonra, çırpınıb, qətiyyətlə yenə də ayağa durdu. Adlayıb, çox çətinliklə dərənin sal qayalığına qalxdı. Büdrəyə-büdrəyə gəlib özünü Tahirin bağına çırpıdı. Və huşunu itirərək onun, məftillərlə sal qayalığa bənd olunmuş ayaqlarına düşüb qaldı...

– Dayanın!!! – hamı qəfil eşidilən bağırtıya boylandı. Arkadi idi... Quldur başçısı Harinin beyninə avtomatını dirəmişdi.

– Əyər, bircəciyiniz də olsa, yerindən tərəpənsə, it kimi gəbərdəcəyəm!..

Hamı heç bilmədi nə etsin. Eloğlunun qəfil xəyanətini əvvəlcə zarafat hesab etdi Hari...

– Ara san dali olmusan???

– Hə!!! – deyə Arkadi qəzəblə dilləndi.

– Bəsdirin, qorxun Allahdan! Sizin bu sitəminizi heç 41-45-in cinayətkarları da etməyiblər. Nəinki mən, hətta, sonra, bütün bu törətdiylərinizdən bütün dünya havalanacaq... Axı, bunların nə günahı var? Məyər sənin ailən yoxdur, balan yoxdur?.. Yüksək xülyalarla yaşayan – vəzifə, inperiya düşgünlərinin çirkin ehtiraslarına görə, niyə bu yazıq insanlar al qanlarına xırman olmalıdırlar??? Axı, siz insan deyilsiz?.. Sizin köksünüzdəki əl boyda ürək adlı varlıq ət parçası deyil ???

Arkadi köpüklənə-köpüklənə danışır, cinayətkarların cinayətkarlıqlarının qarşısını almağa cəhd göstərirdi. O, tənqənə-fəs olub susanda, Hari sirli bir etirafla:

– Yaxşı... – dedi – san deyən olsun. Əskərana dönək. – Arkadi dinmədi. – Di yaxşı, ara, qurtar bu uşaq oyununu!.. – deyə Arkadinin odlu silahından canını qurtarmağa çalışdı. – Ara... yaxşı da... – ani nə isə düşünərək: – Get aç, – dedi – tələbə yoldaşının qollarını, yola düşək!..

Arkadi əvvəl inana bilmədi, lakin sonra cod saqqalın təkrar etirafı qarşısında, ehmalca, avtomatını onun beynindən çəkib, qayğılı bir çırpıntı ilə Tahirlə Şəhlaya tərəf tələsdi. Lakin, onlara beş metr qalmış quldur başçısının arxadan açdığı qəfil atəş onu yerindəcə susdurdu.

Sanki, əsirlərə bu günkü qanlı sitəm kifayət etdiyindən, nədənsə, quldurbaşçısı Harinin onlarla daha "işı yox idi". Onsuz da 30-a yaxın günahsız qətlə yetirməklə çovğunlu bəyaz qarın bağırını al qırmızı qərənfillərlə bəzəmişdi..." İndi isə əsas "məşğuliyyəti" "Qanlı dərə" hekayətinin baş qəhrəmanları idi... Tahir və Şəhla...

Viranə Xocalının qanlı ürəyinin içində, şah damarında at çapırdı Hari...

... Şaxtanın ayaz kəsərindən ayılan Şəhla güclə hərəkətə gələrək Tahirin ayaqlarına sarmaşdı. Kobud məftilləri var-gücü ilə dartışdırıb açmağa çalışdı. Lakin az ötməmiş taqətdən düşə-

rək, yenə onun ayaqları üstünə atılıb qaldı. Bir az nəfəs dərib bir daha gücünü topladı...

Bütün əsirlər bu nəhayətsiz divan qarşısında sanki dünyanı yandıran bir sitəmlə haray çəkirdi!.. İçin-için... Səssiz-səmirsiz!!!

Saqqallı erməni quldurlarının baş komandanı Hari, öz əssabələri ilə xüsusilə susaraq, ən mahir bir recissor təfəkkürü ilə "Qanlı dərən" son anlarına daha həssaslıqla, məsuliyyətlə diqqət edirdi. Onun, "Oskar" zirvəsinə layiq – tam yetkin olması üçün bütün fitri cinayətkarlığını səfərbər etmişdi. "Qan-qan" deyə, bağıra-bağıra özü də düşdü bu «qanlı əfsanəyə...»

– Yesli, o maftiləri aç a bilsən... sevgilini azad etsən, onda onunla birgə san da azad olacaqsan!.. Bir şərtlə, sana on daqiqə vaxt verirəm... – deyə Hari iyrenc bir iztehzalı etirafı, papiros çəkməydən sapsarı saralıb qaralmış dişlərini ağartdı...

Şəhlanın Hariyə boylanmış yorğun baxışları qəfil olaraq çevrilib Tahirin nifrət, amansız qəzəb dolu gözlərinə sancıldı. Və ani sükutdan sonra, vaxt itirmədən qız can sökdü... əzizini azad etməkdən ötrü!..

Bir yandan yorğunluq, aclıq, qorxu, əzab, işgəncə, digər tərəfdən isə qarlı çovğunun ülgüc kəsəri onu hər vəchlə məqsəddən qoparmağa can atırdı... Körpə, topuş əlləri saxtadan şişib kömbə kimi olmuşdu. Buna baxmayaraq odlu, çılğın bir ürəklə, bütün gücünü toplayıb, tənğənəfəs bir halda məftillərin amansız düyününü açmağa... lap tez açmağa başladı...

Dəqiqələr ötürdü... beş...altı... Lakin, xoşbəxt, əvəzsiz, şirin günlər yaşamış şeytan qızçıqaz, Tahirin onun halına acıyan ağlar baxışları altında hələ heç nə edə bilmirdi. Amansız məftillər sanki bir-birinə suvarkalanmışdı. Dözmədi... Şəhla!.. Dəhşətli harayı ilə, dişləri ilə qoparmağa çalışdı məftilləri, bu məsum körpə... Çırpınırdı... Lakin xeyri yox idi. Vaxt artıq bitmişdi. Hari və yaraqlı qəsbkarların şit, kinayəli hırıltıları bunu xəbərdarlıq edirdi...

Araya sakit, lal bir sükut hakim oldu. Və bu tükürpədicə nəfəsin qoxusunda Şəhla məftillərin köksündə ani donaraq, ürkək-ürkək ağırlı baxışlarını altdan yuxarı Tahirə boylandırırdı. Tahirin min-bir əzablı bu sitəmdən gözləri süzülərək başı qeyri-ixtiyari arxaya axdı. Ani vəziyyətdən sonra ağır-ağır başını dikəldib, köksündə sanki ilahi bir bütə dönən Şəhlaya diqqət etdi:

– Mənası yoxdur! – dedi – Özünü yorma!

Şəhla hədsiz, gizli bir təlaş içində:

– Yox... yox! – deyə körpə kimi dodaqlarını büzüb qopuq-qopuq hıçqırdı. Uşaq inadkarlığı ilə sanki üsyan etdi... Zalimin yazısına qarşı...

– Şəhla!.. – Tahirin pıçıltılı, yanar etirafı qızı maqnit kimi özünə çəkdi... Dinə bilmədi, bu qeyri-adi, sanki ilahi bir səsin əfsununda... Elə bil Tahirin qüvvətli köksündə qəfil alışan yanar bir tonqala düşdü Şəhla... Getdikcə, bir şam kimi əriyib yox olurdu bu atəşin qoynunda az qala... Nəyi isə... indi anladı Şəhla... Və bu anlamın burulğanında daxilən acı bir haray çəkdi... Tahiri sındırıb – itirib keçirdiyi o Tarihsiz günlərinin acı peşmançılığını dərk etdi. Dəhşət!!! Şükür Tanrıya!.. Onların qeyri-adi, şəkər ömür anı, sən demə, bir başlanğıcdan və bir də sonluqdan ibarət imiş... Bu, daban-dabana zidd – şirin-acı ömür yazısı arasında keçən uzun – dörd illik ağırlı fasilə ilan zəhəri kimi həsrətli bir ömür yaşantıları olmuşdu. Belə bir, qeyri-adi, əzablı taley qismətinin əsas günahkarının özü olduğunu gözəl anladı Şəhla... Çünki o, Tahirin odlu istəyinə özü zərbə vurmuşdu. Bəlkədə bu, ərköyün, tərs böyüdüyündən irəli gəlmişdi. Nə isə...

Tahir köksünü dəhşətli alova bürüyən bu qeyri-adi "maqnit" qarşısında susaraq, təngənəfəs halda bir söz belə dinə bilmirdi. Şəhlanın – bütün çırpıntısı ilə köksündə olmasını Tanrı möcüzəsi sandığı üçün... Lakin onları bürüyən amansız iblis çovğunu üzündən – belə nakam, qara yazıya görə bütün insanlıq adına lənət deyirdi: Ağrılı, qanlı bağrının acı fəryadı ilə... O, bu şeytan, dəcəl qızla vüsali həmişə, dilbər Xocalının milyon-milyon gül-çiçəkli, yaşıl ormanlı bağ-baxçalarında, düzənliklərində, Kətiyin, Dəhrazın kəklikli dağ yamaclarında arzu edirdi. Səzsiz-hesabsız günahsızların al-qanlarına bələnmiş və məhz bu virənəliyə görə məcburi olaraq adı "Qanlı dərə" adlandırılmış Kətiyin dağ ətəyinin belə faciəsində yox...

... Çovğun ara vermirdi. Zalim erməni yaraqlılarının canı it canı idi... Harın-harın mırıldanır, nəşələnirdilər...

Vaxt ağır-ağır ötürdü... Axşamın hədsiz matəm acısında Tahir Şəhlanın bir-birini yandıran odlu nəfəslərinin nəhayət-siz yangısında yanar qəblərinin aram-aram qərib pıçıltıları eşidirdi. Heybətli tonqal işıqlarına bələnmiş bəyaz gecənin vahiməsində dalğa-dalğa yayılaraq ünyetməzliklərdə – Azərbaycanın hər yerində və onun da hüdudlarını adlayıb, sanki büsbütün bəşərin fəvqündə əks-səda olunurdu: – Yer qopuq-qopuq sirkələnirdi... Sanki məsum bir körpə tək hıçqırırdı... xəfif-xəfif...

Lal sükutun bağrını aram-aram yaran Tahir Şəhlanın yanar, odlu tənqənəfəsi, sanki şahmar bir ilan tək onları saran qılınc kəsərli qarlı çovğuna qarşı amansız sipər olmuşdu...

– Niyə, Tahirin gözündə məzar qazdın, Şəhla?! – odlu tənqənəfəsin yanarında Şəhlanı amansız bir sorğuya tutdu Tahir...

Əzablar içində çırpınan Şəhla çılğın bir təlaş içində:

– Yox, yox... Tahir, qurbanın olum... mənə bu dərəcədə günahkar sanma! – anı tənqənəfəsdən sonra – O gündən... zəncir əhvalatından sonra səni çox aradım... Hər an... necə yaşadığımı sənəzlilik içində... bilə-bilmədim... Tahir...

– Yalan danışma!.. – Tahir qəzəbli baxışlarını sərt bir hərəkətlə kənar etdi. Şəhla özünü onun bağına çırparaq:

– Yox!.. Yox!!! Həqiqətdir!..

– Həqiqətdir?.. – Üzünü ağır-ağır Şəhləyə çevirən Tahir bir daha paçılıtlı harayla dindi.

– Həqiqətdir!!! İnan mənə, Tahir!..

– Əyər həqiqətdirsə, onda, niyə görə Tahiri rədd edib, digərinə nişanlandın?!

– Səni gözləyə-gözləyə oldu bu iş... Amma, axır ki, bir gün sənin olacağıma əmin idim. İstəməyərəkdən nişanlı ola-ola acı bir həsrətlə səni gözləyirdim. Gəlişin günü günahımı bağışlamağın üçün yalvarmağa ayağına gələcəkdim. Və əbədi olaraq Sənin... yalnız dönüb sənin olacağıma and içəcəkdim!.. İnan Tahir, qurbanın olum, inan mənə!..

Tahir susurdu. Şəhlanın hədsiz bir səbirsizliklə cavab gözləyən yanar baxışlarına hay vermirdi... Onu belə görə Şəhla, birdən, qəfil bir çevikliklə, onun böyür-başında olan məftillərə boylandı. Və dəli bir hərəkətlə onların əsas düyününü açmağa başladı. Tapdı... Amansız bir gərginlik içərisində onun açılmaz bəndini qoparmağa – açmağa çalışdı. Uzun bir əzabdan sonra, nə isə hiss etdisə, yaman sevindi. Lakin sevincini bağrı-qan ürəyinin içində boğdu. Qorxdu...

... Məftillərin amansız sıxıntısında bir rahatlıq – boşluq hiss edən Tahir gərilib dəmir qollarının var gücü ilə maneəni yararaq alt-üst etdi. Sonra isə heç nəyi vecinə almadan "tam azad" halda Şəhlası ilə üz-üzə qaldı. Bu günü... necə bir istəklə arzu etmişdi Tahir!.. Şişib buza dönmüş əllərini ağır-ağır qaldırıb Şəhlanın, acı göz yaşlarına bələnmiş ecazkar, cazibədar çörəsini ovucları içərisinə aldı. Sonra isə titrək, zərif çiyinlərinə doğru yumuşaq bir sığal çəkərkən, onun odlu, yanar, ağlar baxışları şeytan qızın boynunda sancılıb qaldı. Dəhşət!!! Dörd il bundan əvvəl olmuş maşın əhvalatında Şəhlanın çırpınıb vəhşi kimi Tahirin boynundan qırdığı qızıl zəncir hələ də bu dəliqanlı dilbərin boynunda idi...

Tahir heyrət içində donub qaldı və Şəhlanın onun həsrəti ilə çəkdiyi hədsiz əzablarının həqiqiliyini açıq-aydın indi dərk etdi...

Bu, o qədər də sözlə ifadəedilməz – nəhayətsiz, dərin kədər qarşısında heyrətamiz bir dərəcədə sanki düşmən özündə diz çökmüşdü. "Kamil, həsas, istedadlı rejissor" kabus erməni, elə bil, itirmişdi özünü yaratdığı – amansız sitəmli "Qanlı dərən" son kadrları önündə...

Aramsız çovğun bağıran əsirlərin imdad, qurtuluş harayı ilə çırpınaraq, bir-birinin odlu vüsəl qovuşuğunda alışan Tahir ilə Şəhlanı öz yandırıcı nəfəsinə bələmişdi. Qışın oğlan çağında Tanrı möcüzəsi ilə qəfil açılan bu bir cüt bəyaz qızılgülün əfsunlu rahiyyəsi hamını sanki öz açılmaz tilsiminə bənd etmişdi. Bütün "çəkiliş heyəti" mat qalmışdı – "Qanlı dərə" adlı serial filmin kuliminasiya zirvəsinə doğru istiqamət alan heyrətamiz, büt kadri qarşısında...

İlahi!!! Sən demə, Xocalı soyqırım silsiləsindən olan "Qanlı dərə" adlı serialın son kadri daha ağırlı, daha dəhşətmiş!..

... Qəfil açılan məkrli, amansız atəşin dəhşətli, qeyri-adi cavabı alatoran gecənin qorxuncu tonqal işıqlarında ağaran bəyaz qarın bağına çırpılan qızıl, al-qan oldu...

– Yoxx!!! – Tahir tükürpədicə bağırtı ilə, cəld çevrilib kürəyini təkrar açılan ikinci atəşin qabağına verəndə bir daha bəyaz qarın bağı al-qana boyandı... Şəhlanın kürəyini qəfil parçalayan qızıl güllə təkrar açılmaqla Tahirin də kürəyini parça-parça etdi... Lakin... onlar bir-birindən... qopmadı... Çünki, hədsiz bir vüsəl atəşi ilə bir-birinə sarılmış qol-qanadları, sanki açılması mümkün olmayan əbədi bir tilsim oldu!..

Əsirlərin vahiməli naləsində, qəsbkar ermənilərin heyrətdən donub qalmış nəzərlərində azğın, qarlı çovğun Tahir ilə Şəhlanı kabus kimi ağzına atıb sağa-sola çırpırdı. Kəsilmək belə bilməyən, uğuldayan "qanlı tufan"ın caynaqlarında al-qan içində çırpınan bu iki nakam gənc ilan kimi qıvrılıb açılırdı. Sanki qana susamışdı qılınc kəsərli bu varlıq da...

Azərbaycan əsrin sonlarına yaxın dəhşətli "Titanik" taleyli Xocalı faciəsini yaşıyırdı – hədsiz tufan, fırtına, od, alov vahiməli atəşlər içində... Qurtuluşa can söküdü Azərbaycanın divanə, viranə, dilbər Xocalısı... Kimsə yox idi, harayına hay versin, dadına yetsin... Yox idi!!! Yox idi!.. Qətiyyə!!!

... İlahi sevgiləri qəsbkar, daxili və xarici düşmən əlində al-qana boyanmış iki nakam gəncin tükürpədicə çırpıntısında Kərtiyin dağ ətəyi al-qana bələndi... Hər yana çilənmiş, sıçramışdı bu qeyri-adi, ülvi məhəbbətin qızıl qanı... Altoran gecə-

nin siyah örpəyi qan ləkələrinə qər q olmuş, hətda qorxunc tonqalın işıqları da qana batmışdı. Ona görə qırmızı şölə saçırdı... Tonqalın "qanlı şəfəqləri" altında günahsız al-qanlarına boyanub çırpınan Tahirlə Şəhla amansız çovğunda yığıla-dura sanki son nəfəsdə də qeyri-adi bir möcüzəyə – qurtuluşa can atırdılar... Bu iki nakam gəncin iniltisi, acı hənirtisi, al-qan içində çırpıntısı nəinki Yeri, hətda ucsuz-bucaqsız Ulu Göyləri də dondurdu. O ənginliklərdən Tanrı Yerə mat-mat baxırdı... Və Ulu Rəbbin lal baxışları altında bu nəhayətsiz, müqəddəs ələmə nəinki al-qırmızı, hətda bütün rənglərdə olan milyardlarla çiçəklər saçını yoldu...

**Heyrət... ey Büt... Surətin gördükə lal eylədi məni...
Surəti – halim görən... Surəti... – xəyal eylədi məni...**

BS

ROMA – TÜLPAN:

YADDA SAXLA!

**Qanlı tarix, faciə, işğal...
Azərbaycanın Ermənistan
tərəfindən işğal olunmuş
şəhər və rayonları:**

Xocalı	-	26 fevral 1992- ci il
Şuşa	-	8 may 1992 - ci il
Laçın	-	17 may 1992 - ci il
Kəlbəcər	-	2 aprel 1993 - cü il
Ağdam	-	23 iyul 1993 - cü il
Cəbrayıl	-	20 avqust 1993 - cü il
Füzuli	-	22 avqust 1993 - cü il
Qubadlı	-	1 sentyabr 1993 - cü il
Zəngilan	-	28 oktyabr 1993 - cü il

Respublikamızın minə yaxın şəhər, qəsəbə, şəhər tipli qəsəbə, kənd, yaylaq və qışlaq tipli yaşayış məntəqəsi, təsərrüfat və ferması, zəngin yataqları, sənaye obyektləri işğal edilmiş və dağıdılmışdır. Ölkə ərazisinin 20 faiz torpağı düşmən tərəfindən zəbt edilmiş, əhalisinin bir milyondan çoxu qaçqın və məcburi köçkünə çevrilmişdir.

Erməni işğalı dövründə Azərbaycan dövlətinin müdafiə naziri olmuş generallar:

Valeh Bəşadlı, Tacəddin Mehdiyev, Tahir Əliyev, Rəhim Qaziyev, Dadaş Rzayev, Məmmədrəfi Məmmədov.

XÜSUSİ QEYD:

Unutma ki, “Gülüstan-Türkmənçay” ağırlı Azərbaycan 17 kv. km torpaqları işğal olunmuş, bir milyon iki yüz min məcburi qaçqın-köçkünü, üç yüz iyirmi min əlili olan, iyirmi altı min şəhid verən qara örpəkli bir məmləkətdir. Onun başından bu müthiş örpəyi SƏN açmalısən. –

–YALNIZ NAIL OLACAĞIN QƏLƏBƏ İLƏ!

SƏNƏ UĞURLAR!

Nail

BAHAR SONAMIN
üç qol üzrə
bədii-materialist yaradıcılığı

AZƏRBAYCAN ƏDƏBİYYATI:

1. **“QAN GÖLMƏÇƏLƏRİ”** (Qarabağ faciəsinə həsr olunmuş sənədli-bədii materiallar toplusu)

Azərbaycanın beynəlxalq diaspora xətti və Rusiyadakı Azərbaycan məktəbləri üçün buraxılmış - Qarabağın qanlı tarixini əks etdirən silsilə nəşrlər:

1. **“Erməni xərçənginin rişələri”**
2. **“Qanlı dərə”**
3. **“Qətl”**
4. **“Sahibsizlik”**
5. **“366-cı Rus alayı”**
6. **“Hara gedir bu köç”**
7. **“Düşmənlə üz-üzə”**
8. **“Qara təqvim”**

2. **“QIZILGÜLLƏR DƏ AĞLAYARMIS”** (roman-nakam sevgi dastanı)
3. **“SUAL İŞARƏSİ”** (roman - Azərbaycan polisinin cinayətkarlığa-narkobiznesə qarşı apardığı ardıcıl mübarizəsinə həsr olunmuş)
4. **“ŞÜŞƏ”** (povest-məktəb illərinə həsr olunmuşdur)
5. **“MÜTLƏQ HAKİMİYYƏT”** (roman - hüquq mühafizə orqanı sahəsində pulun çirkin hakimiyyətinə həsr olunmuşdur)
6. **“ƏSİRLƏRİN HARAYI”** (sənədli-bədii povest-erməni əsirliyində olan Azərbaycan əsirlərinin acınacaqlı talelərinə həsr olunmuşdur)

ƏCNƏBİ ƏDƏBİYYATI:

1. **“ŞEH DAMLASI”** (roman - Mesanat dünyasının romantik sevgi dastanı)
2. **“DİVANƏ QATİL”** (roman - Hüquq mühafizə orqanları əməkdaşlarının cinayətkarlığa-narkobiznesə qarşı apardıqları operativ mübarizəyə həsr olunmuşdur)
3. **“SİRLİ RÖYA”** (I hissə)
4. **“HƏR GECƏM OLDU KƏDƏR...”** (II hissə)

QÜRBƏT ƏDƏBİYYATI:

“SEVGİ SƏRHƏD TANIMIR” (Beynəlxalq serial roman)

1. **“HEYRƏT”** (I serial – 1990-1992-ci illər)
2. **“HƏSRƏT”** (II serial – 1992-1994-cü illər)
3. **“QƏM KARVANI”** (III serial – 1995-1996-cı illər)
4. **“QARA SEVDA”** (IV serial – 1996-2000-ci illər)
5. **“SOYUQ KÜLƏKLƏR”** (V serial – 2000-2002-ci illər)
6. **“PƏRƏN DÜNYA”** (VI serial – 1993-2003-cü illər)
7. **“QÜTB GECƏLƏRİ”** (VII serial – 1993-2003-cü illər)
8. **“SAHİL”** (VIII serial – 25.01.2004-cü il)
9. **“BƏYAZ KÖYNƏK”** (IX serial – ?..)

ƏLAVƏ OLUNMUŞ NƏŞRLƏR

Şer kitabları:

1. "DEMEYİM YETMİYOR..."

DERTLƏRİM BİTMİYOR..."

2. "ƏVVƏLİ ŞAH..."

3. "QAYITMIŞAM ANA..."

4. "KÖNÜL HARAYI"

5. "CAVABSIZ MƏKTUBLAR..."

Arxiv materialları əsasında qələmə alınmış nəsr əsərləri:

1. "HÖKMÜRANLAR ALLAHDAN QORXMUR!" (1946-cı ildə baş verən cənub-qüzey faciələri və ...).

2. "NƏ EŞQ OLAYDI, NƏ AŞIQ..." (Zərifə Əziz qızının əziz xatirəsinə ithaf olunmuş ilk sənədli-bədii əsər).

3. "AZƏRBAYCAN HEÇ BİR VAXT DAĞLIQ QARABAĞIN MÜSTƏQİLLİYİNİ QƏBUL ETMƏYƏCƏK!" (Arxiv sənədləri əsasında).

4. "İSTİQLAL GÜNƏŞİ" (Mutafa Kamal ATATÜRK)

Beynəlxalq hərbi yazıçı-jurnalist BAHAR SONANIN "TÜLPAN NƏŞRLƏRİ"nə maddi dayaq olan vətənpərvər hərbcilərə, orqan işçilərinə və nazirliklərə təşəkkür edilir.

1. Elçin Babayev (Gəncə şəhəri, Nizami rayon hərbi komissarı, polkovnik-leytenant)

2. Laçın rayonunun hərbi komissarlığı

3. Biləcəri hərbi komissarlığı

4. Respublika Prokurorluğunun əməkdaşları

5. Daxili İşlər Nazirliyinin əməkdaşları

6. Gömrük Komitəsi

7. "İmproshop" ticarət kompaniyası

8. Azərbaycan Gənclər, İdman və Turizm Nazirliyi

9. İdman Akademiyası

10. Bakı Şəhər İcra Hakimiyyəti

11. Diaspora - MDB

Yeddi oğul istərəm... bircə dənə –

– qız-gəlin

**TELE-MƏTBU
PRESS**

BAHAR SONAM
QANLI DƏRƏ

Azərbaycan dilində

NAŞİR:

Sahbaz XUDUOĞLU

NƏŞRİYYAT REDAKTORU:

Fəxrəddin AĞAZADƏ

KOMPÜTER TƏRTİBATI:

Sahib QƏNİYEV

YİĞİCI:

Gülüstan Atakişiyeva

KORREKTOR:

Mehpara ƏSƏDOVA

Üz qabığı Müdafiə Nazirliyinin
Hərbi Nəşriyyatında hazırlanıb.

Çapa imzalanmışdır: 10.05.2004
Formatı 60x84 1/16.
Fiziki ç/v 2,75; ş.ç/v 2,56.
Tirajı 500, Sifariş 052.
Qiyməti müqavilə ilə.

QANUN NƏŞRİYYATI

*Bakı, Azərbaycan, 370033,
Ağa Nemətulla küçəsi 44.
Tel: 67-79-56; Faks: 67-88-87
E-mail: ms@azdata.net
Web: qanun-az.com*

DÜŞMƏNLƏ ÜZ-ÜZƏ

